

stav s skupnim naslovom "Zanimivosti iz etnološke zbirke". Etnološki oddelek Pokrajinskega muzeja v Celju sodeluje s sosednjimi muzeji, s PZE za etnologijo in Zavodom za spomeniško varstvo v Celju.

Vladimir Šlibar

ETNOLOŠKI ODDELEK POKRAJINSKEGA MUZEJA V PTUJU

1. Pokrajinski muzej v Ptuj, Muzejski trg 1
2. V etnološkem oddelku je zaposlen en etnolog. V sedanjem srednjeročnem obdobju ni možnosti za odpiranje novih delovnih mest.

3. Terensko delo je bilo osredotočeno le na zbiranje predmetov in fotografsko dokumentiranje posameznih prireditev in raznih opravil. Raziskovalno delo je bilo zaradi subjektivnih vzrokov povsem onemogočeno. Etnolog je sodeloval pri snemanju filma o vinogradništvu.

4. Dokončno je bil popisani ves fond fotografij in negativov etnološkega oddelka. Ostaja še ureditev kartoteke, kar bo mogoče ob nakupu le-te.

Novo pridobljeni predmeti so sproti inventarizirani, čeprav manjkajo nekateri osnovni podatki. Obenem je urejena tudi predmetna kartoteka.

5. Stalna zbirka Maske in oprava je bila odprta 12.8. 1978, v prostorih bivše grajske žitnice. Prikazuje panonsko vas s tipičnimi hišami, notranjo opremo, orodje, ki ga rabijo pri določenih opravilih, nošo ter pustne maske, ki trenutno obsegajo ptujsko-poljske kurente, ruse in piceke, čeprav so tendence, da se ta zbirka razširi v osrednje slovenski muzej mask. V spodnjem delu žitnice je prikaz nekaterih izdelkov pletarjev, lončarjev, modelov za tisk blaga, pripomočkov za predelavo lanu, predenje, tkanje. Ob otvoritvi je izšel katalog.

6. Muzej je sodeloval z Inštitutom za slovensko narodopisje pri SAZU ob pripravi zbirke Maske in oprava, še posebej pa z Etnografskim muzejem iz Ljubljane, ki je pripravil razstavo Kulture nevrščenih. Tudi ob tej razstavi je izšel katalog.

Čeh Majda

POKRAJINSKI MUZEJ V MURSKI SOBOTI

Na področju dejavnosti soboškega muzeja je v lanskem letu omembe vredno raziskovalno delo. Za urbanistični prostorski plan mesta Murske Sobotice in njene bližnje okolice je kustos—etnolog zbiral podatke o še obstoječem pristnem ljudskem stavbarstvu. Predvsem pa je v okolici Murske Sobotice sledil spreminjanju ljudske arhitekture. V poletnih mesecih je na področju bogojnsko-dobrovniških vinogradov štiričlanska ekipa/kustos—etnolog, prostoročni risar in dva tehnična risarja—arhitekta) raziskovala razvoj vinogradniške ljudske arhitekture od konca devetnajstega stoletja do danes. Izsledki so objavljeni v lokalnem časopisju in v reviji "Naptar" — koledarju madžarske narodnosti v Prekmurju. Prispevki imajo namen opozoriti na minevanje ljudske kulture v Prekmurju in na potrebo po hitrem spomeniškovarstvenem ukrepanju.

V letu 1967 je izšla pri Pomurski založbi v Murski Soboti edicija etnoloških študij pod naslovom: "Etnografija Pomurja I". V srednjeročnem programu Pomurske založbe je v zbirki "Pomurjane" programirana izdaja edicije "Etnografija Pomurja II.". Leta 1975 se je deset etnologov s študijami, predvsem iz materialne kulture, pogodbeno zavezalo, da predložijo zaključene študije do konca leta 1976. V jeseni leta 1977 je uredništvo Pomurske založbe z dopisom obvestilo vse sodelavce, da prispevke pošljejo najkasneje do konca leta 1978, le tako lahko založba programira izdajo v bližnji prihodnosti. Do danes sta na upravo muzeja v Murski Soboti prispeli le dve študiji.

V lanskem letu je izšel v seriji muzejskih vodnikov v zbirki "Kulturni in naravni spomeniki Slovenije" vodnik po etnografskem oddelku Pokrajinskega muzeja v Murski

Soboti z naslovom "Soboški muzej II." Namen vodnika je, da popelje obiskovalca po muzeju in opozori na nekatere značilnosti iz ljudske kulture Pomurja, predvsem Prekmurja. V vodniku sta objavljena dve karti, ki ponazarjata še ohranjeno ljudsko stavbarstvo in šege, navade v Pomurju. Topografska karta pa ponazarja obrti, ki so se v Pomurju ohranile do danes, v glavnem le še kot domače delavnosti.

Notranje delo v etnološkem oddelku je bilo usmerjeno na dokumentiranje tehničnega in prostoročnega terenskega gradiva ter fototeke terenskega gradiva. Vpisovanje terenskega gradiva po zaključeni terenski akciji se vedno sproti opravi.

Razstavno gradivo v muzejskih razstavnih prostorih je v muzejski dokumentaciji strokovno nastavljeno, kar je pomembno v primeru kraje. Preverjeno je bilo stanje muzealij v razstavnih prostorih po kartoteki, inventarni knjigi in oštevilčenih predmetih.

Iz lončarske razstave v muzeju je bil razstavni material prenešen v shrambo. Razstavljeni pa so drugi lončarski izdelki, ki še niso bili dani na ogled.

Muzej v Murski Soboti si je v lanskem letu pod strokovnim vodstvom kustosov ogledalo šesttisoč obiskovalcev.

Etnološki oddelek bo v letih 1981—1985 postavljen v devetih razstavnih prostorih. Razstavljeno gradivo bo predstavljeno na moderen, izložbeni način (pri katerem se posamezni predmeti lahko izložbeno menjajo) in delno na klasičen način.

Vlasta Koren

DRUŠTVENE NOVICE

Sestanek o raziskovalni nalogi Galjevica

Prvega februarja tega leta je SED priredilo sestanek, na katerem sem kot nosilka raziskovalne naloge Galjevica poročala o delu, ki ga v sklopu projekta Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja finansira Raziskovalna skupnost Slovenije. Ker poteka že tretje, torej zaključno leto etnološkega preučevanja tega ljubljanskega delavskega predmestja, sem lahko govorila o metodičnih izkušnjah in metodoloških spoznanjih in težavah, ki so vezane na monografsko zasnovano in teren, kakršnega etnologi večinoma še ne poznamo. Dotlej sem obravnavala predvsem družinsko-sorodstvene zveze in družbeno kulturo, zato sem tudi na sestanku posvetila največ pozornosti tem življenjskim področjem.

Pogovor, ki je sledil po predstavitvi raziskave, se je raznel o odnosu etnologije in urbanizma. Monografske raziskave izbranih krajev in področij ter druge etnološke raziskave, ki se opirajo na arhivsko in terensko gradivo in so namenjene geneitičnemu tolmačenju načina življenja v različnih okoljih, namreč nudijo neposredno uporabne rezultate (npr. oblika in funkcija naselja ter stavb, stavbna tehnika, številčnost prebivalstva v naselju in številčnost posameznih družin, gostota naseljenosti zgradb in stanovanj, promet in komunikacije, družabost, miselnost, vrednote, odnos do lastnega bivalnega okolja, itd.) in znanje o značilnih socialno-kulturnih vsebinah v teh okoljih. Tako smo se

ob konkretnem primeru vprašali, ali urbana, socialna, demografska in kulturna zgodovina Ljubljane ter njena mozaična socialno-kulturna podoba zanima samo etnološke. Ali ni morda res, da bi marsikomu, ki komaj ve, kaj je to, etnologija, naše raziskave še kako koristile in da bi marsikje z veseljem zaposlili etnologa, če bi vedeli, kaj etnologi delamo?

Glede na dejstvo, da bodo ob današnji usmerjenosti etnologije take raziskave vse številčnejše, bi morali z našim delom seznaniti ustanove, ki se ukvarjajo z urbanizmom in regionalnim planiranjem, in ki bi morale k svojemu delu pritegniti tudi etnološke. Pri urbanističnih posegih sicer imamo besedo, a samo takrat, ko se pojavi vprašanje o zaščiti objektov s spomeniško-varstvenimi vrednotami. Ta miselnost je preozka, ker ne ceni socialno-kulturne vsebine različnih objektov ali terenov, ki nimajo vrednot, zaradi katerih bi jih bilo vredno ohraniti. Treba je doseči, da bomo ne samo varovali, ampak tudi omogočali znanje (raziskave) o različicah našega kulturnega razvoja v različnih geografsko, zgodovinsko, socialno in demografsko opredeljenih terenih. Taka spoznanja bi morali nujno upoštevati pri odločanju o posegih v naše urbano (kulturno) okolje.

Sklenili smo, da bomo z vsebino sestanka seznanili ustanove, ki se ukvarjajo z obravnavanimi vprašanji.

Mojca Ravnik

Profesorju dr. Vilku Novaku ob sedemdesetletnici

Profesor Vilko Novak je bil v razvoju povojne slovenske etnologije tako rekoč edini, ki je s svojim znanstveno raziskovalnim delom posegel skoraj na vsa področja stroke, v njeno zgodovino, materialno, družbeno in duhovno kulturo, v metodična in splošna vprašanja. Že zato je njegovo mesto v razvoju etnološke vede zelo vidno.

Za etnologijo se je začel zanimati že v času študija slavistike na univerzi v Ljubljani med leti 1928 in 1933. S tem je na določen način nadaljeval vez med slavistiko in etnologijo, ki je bila značilna za univerzitetne profesorje Gregorja Kreka, Matijo Murka in Karla Štreklja ter za celo vrsto raziskovalcev na etnološkem področju od prejšnjega stoletja do danes.

Delo na etnološkem področju je nadaljeval med svojim službovanjem na srednjih šolah v Mariboru, Murski Soboti, Kranju in Ljubljani v letih med 1933 in 1948. Leta 1940 se je vpisal med prvimi študenti na novo ustanovljeni Seminar za etnologijo na univerzi v Ljubljani. Za diplomu iz slavistike 1933. leta je pridobil diplomu iz etnologije 1946 in nato doktoriral 1948. Istega leta je bil izvoljen za višjega asistenta, 1951 za docenta, a imenovan 1955, 1965 je bil izvoljen za izrednega profesorja in 1972 za rednega profesorja za etnologijo. Od leta 1957 do 1974 je bil predstojnik seminarja in pozneje oddelka za etnologijo na filozofski fakulteti v Ljubljani.

Začetek etnološkega strokovnega dela profesorja Vilka Novaka predstavljajo prikazi materialne in družbene kulture z njegove rodne pokrajine, Prekmurja, kjer se je rodil 28. 4. 1909 v Béliincih. Taki sestavki so Lan in njegovi izdelki v Slovenski krajini (ČZN 31/1936), Božič v Slovenski krajini (S 1931, št. 292) in Ženitovanjski običaji v Slovenski krajini (M 1935). V istem času je začel odkrivati raziskovalce s tega področja, objavil je knjižico o Štefanu Kūharju (Ljubljana 1932) in prevod sestavka Avgusta Pavla Odrpta ognjišča v kuhinjah rabskih Slovencev (Et 4/1930-31).

S sistematičnim raziskovanjem materialne kulture je nadaljeval po drugi vojni, ko je obravnaval posamezna področja v Prekmurju: Ljudska prehrana v Prekmurju (Ljubljana 1947), Lončarstvo v Prekmurju (SE 3—4/1951), Kmečko vinogradništvo v Prekmurju (Zbornik Etnografskog muzeja u Beogradu 1953); na Gorenjskem: Odkup in ureditev pašnih služnostnih pravic v Bohinju (Zbornik filozofske fakultete 2/1955), Doneski o tkalstvu in skunarstvu med Begunjami in Žirovnico (SE 6—7/1954); ali pregledno za celo Slovenijo: Ljudsko stavbarstvo v naši etnografiji (SE 5/1952), Ljudski lov na Slovenskem v luči narodopisja (Lovec 35/1952), Vprašanje nabiralništva pri Slovencih (SE 10/1957), Übersicht über Viehhaltungsformen und Alpwesen in Slovenien (Viehzucht und Hirtenleben in Ostmitteleuropa. Budapes 1961). Sintetična prikaza s tega področja sta Živinoreja (V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev I, Zgodovina agrarnih panog I, Ljubljana 1970) in Über die Milchwirtschaft bei den Völkern Jugoslawiens (Viehwirtschaft und Hirtenkultur, Budapes 1969).

Pri obravnavanju strukture slovenske ljudske kulture je nadaljeval delo, ki ga je pri nas začel Stanko Vurnik, pri Hrvatih pa opravil Milovan Gavazzi. Slovensko ljudsko kulturo sestavljajo glede na izvir kulturnih sestavin stara slovanska plast, sredozemska, alpska in panonska plast. To je podlaga za tipološko različnost slovenske ljudske kulture, ki se deli na alpsko, osrednjeslovensko, primorsko ali sredozemsko in panonsko ali vzhodno območje. O tem je pisal v razpravi Struktura slovenske ljudske kulture (Razprave IV, SAZU, razred za filološke in literarne vede, 1958, ponatis V: Pogledi na etnologijo, Ljubljana 1978).

Na podlagi obsežnega in podrobnega poznavanja slovenske ljudske kulture je mogel nastati priručnik (Slovenska ljudska kultura, Ljubljana 1960), kakršnega imajo v Jugoslaviji samo še Srbi, vendar ne tako sistematičnega, Hrvati pa le za del materialne kulture. V njem je podal pregled posameznih področij in kulturnih sestavin glede na njihov izvir, kulturno ali tipološko raznolikost in funkcijo. Žal za takratni čas tako pomembno delo nihče od slovenskih etnologov n primerno in temeljito ocenil in žal tudi ni v zadostni meri vplivalo na celovit pogled na predmet etnološkega raziskovanja, ki je zastopan v tem delu in ki ga je profesor Vilko Novak dosledno uveljavljal pri svojem pedagoškem delu. Delo zunaj fakultete je namreč ostalo razbito v dveh osrednjih ustanovah na materialno in duhovno kulturo.

Drugi pregled Slovencev v Narody mira (Narody zarubežnoj Evropy I, Moskva 1964) in Slovenci v Narodih Jugoslavije (Beograd 1965), je žal izšel po